

ELMOSTA AZ ESŐ

Irta: Lévy Endre

Tompán zuhogtak a döngölők, hol egyszerre, hol meg ritmikusan váltakozva zúzták a nedves fekete földet mind keményebbre a deszkák közé. Lapát lapát után csengett a lábuk alatt; a föld lassan sokasodott, duzzasztotta a nedvesség meg a behányt száraz tarack. Nincs aki kiválogassa? Nincs a fenét, hiszen mondták az új házások is, hogy vigyázzanak, — de most csak úgy sutából megy a munka: Jézus nevébe majd csak összeáll a fal. Úgysem olyan sürgős, hiszen még mestergerendát se kaptak, hát hol van még a tető! Mindegy: lesz ahogyan lesz, a háznak állni kell, hadd szárítsa a nap a falakat, mert ha most elfusszák, télire minden bepenészedik s egy éjszaka alatt még az ember haját is belepi a penész, amnyi tömérdek gombát teremt a nedvesség.

A szél csak nem hagyott alább. Szakadatlan ott füttyögött a döngölők feje fölött, tépdeste rongvos gúnyájukat s amott, a szalmakazal mellett az asszony szoknyája úgy lefegett, mint valami viharvert lobogó. Mindenbe belekapott, ami csak útjában állt: görgette, szaggatta s hajtotta maga előtt és azután szanaszéjjel szórta messze a mezőn. Már lógott az eső lába. Az ég alján egyre gyűltek a felhők, úgy rémlett mintha sietnének s egymás hegyénhátán kapaszkodnának fölfelé. A szél egyengette útjukat, hogy minél gyorsabban fölkerelkedjenek és elérjék a tájat.

Zengett az ég a látóhatár tövén: a szél magával hozta a messzeség mélyéből előtörő hangot s itt, a földek fölött egybeolvadt a döngölők tompa zajával. Távolról azt sem tudta az ember, hogy az ég zörög vagy a rátaí parasztok verik a falat valahol a fűdas fölött, a szíkes partí földeken.

Fönt a falon, immár majd két méter magasban négy ember dolgozott. Elöl a legmarkosabb a legnagyobb döngölővel súlykolta a földet. Egyik sem szólott, hisz elavomta bennük a szót a napi munka fáradsága, de közöttük is az előhaladó burkolódzott a legmélyebb hallgatásba. Most aztán igazán nem kívánczolt szó a szájára, de egyetlen egy se, mert ha megszólalna, akkor valami mélyből jövő káromkodás venné föl a versenyt a közelgő viharral. Nem napok, de már hetek emésztik fev, mint valami láthatatlan s veszedelmes betegség, mert odahaza — itt mindjárt a szomszédságban — a csönd úgy befészkelte magát a szállásra, mint valami elűzhetetlen idegenség.

— Még mindig csak emészted magad, — szólta a mögötte álló, de már meg is bánta, hogy szólta, mert magán érezte a szigorú s szemrehányó tekintetet.

Nem mondja senkinek, mint üldözött vad, magába temeti a keserűséget. Jobb is, hogy nem tudja senki, hiszen ez kettejük dolga és senki másé. És ne könyököljön senki bele az ő életébe, ne meresztgesse szemét a baj hallatára, mert mögötte fölszillanhat a reített káröröm s akkor széles tenyerével menten agyonvágja a kérdezőt.

Ilyenek a nyugodtlelkű, mélyen hallgató emberek. Szeretik a csendet, a hangtalan munkát és a nem lármás embereket. A csendes mosoly és a meleg tekintet ez az őszinte szeretet megmutatója. — és ilyen volt az asszony is. Nem is olyan régen, alig pár hónappal ezelőtt. De amikor a tavasz beköszöntött s új barázdával gyarapodott a szállás parányi kertje, az öröm helyett úgy elnémult, hogy a szavát is alig hallani. Bánat borult az arcára, szeme fényében a félelem lapul s még akkor sem tud fölmelegedni, amikor az ember szépen szól vagy az a kis emberpalánta odadöngölődzik a szoknyájához egy darab lekváros kenvérért.

Hányszor ügyelgett már otthon az udvaron a jészápok körül; igazgatta az almot, javítgatta a supa széltől megtépett tetejét s bármennyi is volt a munkája, az esze mindig az asszonyon járt s szeme folyton ott csüggött az ajtó körül. Mikor lép már ki az ajtón, mikor jön feléje s kérdezősködik csak úgy, a munka után? Mikor érzi megint olyan közzel magához mint régen, amikor egy és oszthatatlan volt az életük...? Ezt a kívánságot nem a tavasz keltette föl benne, mint valami vágyakozást, mert nem az az ember volt, aki úgy veti magát az asszonynép után, mint valami megbokrosodott kan, hogy az övé legyen. Inkább élete belső egyensúlyát akarta helyreállítani s kézzel-lábbal, akár tizkőrömmel is betemetni azt a sötét szakadékot, amellyel eltávolították tőle az asszonyt.

Az öreg Szakács, meg a rőthajú vajákosasszonya.

A kora tavaszban járt itt a vén banya, azokban a napokban, amikor végre megindult a föld és a hulló zsíros parasztok zajától majd fölfordult a falu.

Zsíros parasztok haragja tombolt minden nagy-tanyán s nem egyszer elhallatszott egészen a zsupfedeles házakig. A Homokos-soron kiverték a rokont a házból, egyszerűbe megszűnt a komaság-sógorság. — a szomszédságban az öreg földbirtokos asszonyt hisztériás leánva kergette el féltve őrzött otthonából. Nagy Borjas István, a kupec naphosszat trombitáscokkal kísértette magát végig a falun: ivott csak, ivott, hogy ami megmaradt, azt is elverje. Minden kocsmában ő volt a törzsvendég, a trombitások már holtrészegen fújták s ő hol torkaszakadtából, hol meg elcsukló hangon mesélte zilált legény-élete nagy élményeit.

— Én voltam ezen a soron a leggazdagabb legény... annyi volt a pénzem, mint a szemét... Egy szállás, két szállás, cséplőgép meg a félmalom... Még a daráló is az enyém lett volna... meg az a menyecske is...

A vad hahotát elnyelte a zaj és a muzsika, de a borgőzös költőtúlharsogta őket.

— Hetente száz lúd meg száz kacsa repült köröszűl a trombitán... Azok azt mondták a tárgyaláson, hogy én sose dolgoztam a földemen, meg hogy én cifra városi kurvákra költöttem a pénzem, amíg a mezőn ők dolgoztak...! Hát arra na! Kinek miköze hozzá!... Most maradt egy kalapácsom... ehun-e... majd kalapáccsal járck, akkor jó lesz...

Nagy Borjas István napokon át zajgott a faluban mint a hásoniszőrűtöbbiek, a hullók, akik kapaszkodtak, hogy ne zuhanjanak a ripacsóstenyerű dolgozók tengerébe, mert félték és irtóztak ezektől a mindenbűnt elnyelő hatalmas hullámoktól. Kifordult az élet, mindenki megmutatta a maga belső életét, mert »amikor szakadnak a vitorlák és zúgnak a habok» fölszínre kerül mindaz, amit a pénz és az élet hamis fénye a mélyben élők szeme elől eltakart. Az öreg pap is révedezve nézte a meggabalyodott nyáiat s megejtően suttozta az asszonyoknak.

— Ki tudja mi lesz ebből? Ki mire véli a napot?

Voltak akik tudták, azok a túloldalon álltak most is rendületlenül. Bennük nem a kétségbeesés, hanem a beköszöntő új élet forradalmának izgalma kavargott. A kétféle izgalom, két külön világ ütőerőnek lüktetése: lázasan csapkod a távozó haldoklóé s biztos gyorsasággal lüktet az új élet magaslatai felé tartó ember szíve.

És a falu most már szemelláthatóan is kettéhasadt.

Az emberek lassan leeresztették a kapanyelet, rátenyereltek a palánkra és onnan szemlélték volt uraik vergődéseit. Ezek láttán volt, akik

megindult közöttük, engedte volna a gyeplőt, csak ne lássa a megvert meghunyászkodókat s ne érezze magán vad tekintetük. A többiek, az erősebbek, akik a mából is látták a holnapi út végét, megfogták az esendőt, rámondultak.

— Most végre eljött a sorunk!

Ott volt közöttük az ember is, kimagaslott az alakja, mellette az asszony s bár látta, hogy végtelen nyugalom ül ura tekintetén, mégis félt, szinte remegett és ijedten kapkodta a levegőt.

— Ne félj Erzsí, — szólt csöndesen — most már a miénk.

Ím fordult az idő s úgy fordult, hogy a dolgozók lába akadtt meg a földben. Most itt van, meg is marad majd, hiszen meg is kell, hogy maradjon, ha már annyit sóvárogtak érte.

És úgy érezte, hogy már nem máról-holnapra él és belelát az életbe, messze előre s követi gondolatban, szellemben és az emberi természet csodálatos emelkedésében a még el sem következett évek és évtizedek láthatatlan, de közelgő és érő dolgait.

★

Nincs menekvés, de a vergődő ember nem akar magára maradni, fut a letűnt élet után, belekap, belemarkol, belevési körmeit mindenbe, ami csak visszatarthatja azt. Könnyen nem adja, mert meg nem tagadja önmagát; enyészetében mások enyészetét is akarja látni, hogy ezzel kiengesztelődjön. Dühödtt törtétese csak akkor hagy alább, ha már minden fegyver kihullott kezéből s idegen lett tőle az egész látóhatár.

De addig nem alkuszik.

Az öreg Szakács amióta megvált a tanyától, éjjel-nappal zsörtlődött s üldözött mindenkit, még az öreg rőthajú vajákosasszonyát is. Káromkodás és ostor mindennapos volt a házban, jutott belőle a kutványaknak is, ha már a cselédet nem érhetette az ostorhegye. Ám az asszony sem maradt ki a szörnyű marakodásból, minden szennyet kiöntött magából s még öreg ráncosodó tokáját és puffadt hasát is érte a szitok. És amikor Vízhányó János, a kubikos elhazudott bére ellenében leköpte az öregot a tornác előtt, Szakácsék egész háza fölborult. Attól a naptól kezdve járt-kelt az asszony, s mint a záporosó szórta átkát és szitkait. Nem nyugodott, lázasan kereste, kutatta a föld új gazdáit.

Volt napszámosuk feleségét a templom előtt fogta el.

— Te Erzsí, — te is, meg az urad is?! ... Megládd, megfog benne teket az öreg Szakács átka, meg az enyém is... meg a gvereketeket is... a kis Mihálykát is.

Ennyit mondott csak s rekedtes hangja a gyűlölettől elcsuklott. Vízszíni szűrős tekintetét belevéste az asszony lágú, kék szemébe s majd hogy nem agyonszúrta menten. Azután hátafordított a kövéméredt asszonynak s roskadozó léptekkel ereszkedett le a templomdomb lépcsőin.

Azt sem tudta merre s kire nézzen hirtelenében, olv váratlanul csapott le ez a sok szenvedést és gyötrelmet sejtető átok. A misztikum hatása az emberben a lappangó rettegés, tehetetlen függés a láthatatlan s megnevezhetetlen valamitől. Ő mindig gyöngének érezte magát a néhez napokban, de ahogy az ember sziklaszilárd biztonságát érezte, megnyugodott. Most nincs mellette és — ez a vénasszony és vészjósló szava erősebb mint ő. A fiára gondolt, úgy érezte, hogy a kicsivel egyedül maradt; a félelem kiverte tudatából még az ember alakját is s csak üzte, üzte a gondolat, hogy a föld romlásba sodorja őket. Arról is beszélt a vénasszony, hogy mennyi tömérdek pénz fekszik a láncokban. Már-már ingadozott is s úgy érezte, hogy idegen vagyon bitoriója, amiért más nem is járhat, mint bűnhődés... És im ő is eltévelygett a

vergődök talajára s szinte sodródott, zuhant a megbocsátás, a megalkuvás felé; — visszaadni a földet, csak a régi nyugalmat bírja és tudja a család szűk körében.

Már elhagyta az alvéget is, a szállásoknál tartott valahol, de ez a tudat, a vajákosasszony szava s a ránehezkedő félelem csak nem engedte. Nem engedte ki a karmai közül és ő, az áldozat, mintha beleesett volna a föld és a hatalomvesztők láthatatlan hálójába. A fölaizott idegek zsibbadtságában most megint alacsonyabb rendűsége éledt és mint régen, sarlóval a kezében, mindenben kiszolgáltatót cselédnek érezte magát.

Am fölkel benne az anya tudata is, ki vadul védi a gyermekét. És minden áron szabadulni akart a riasztó gondolatoktól. De a munka még otthon sem, a gyerek mellett sem haladt a megszokott nyugodt medrében. Meg-meg akadt, kiesett útiából, meg el is feledte, hogy a végtelen folyóknak is ez az útja: ki-kicsapnak a gátak közül, azután megint visszatérnek a mederbe.

Alig múlt dél, messze még az este. Az ember kint dolgozik a földeken, ebédet is vitt, csak késő alkonyatkor tér haza. Siettetten volna az időt, de mintha megállt volna a nap is az égen és megállt volna az élet a legnehezebb állomásánál.

Késő délután a gyerek elszunnyadt a vackon. Már sötétedett is, amikor valaki kopogott a konyhán. Az asszony ott ült a padkán, hátát a meleg kemencének támasztotta, hogy legalább a lomha búbos életét érezze ereiben. Előbb oda se nézett, azt hitte a szomszédasszony hozza a köcsögöt az esti fejéhez. Nem. Hirtelen fölriadt a rekedtes hangra.

— Én vagyok, igen én vagyok.

— Mit akar?

— Tudod miért gyüttem, jól tudod. A földért, amit elvettetek gané bitangok, kivettétek a kezünkből...

Az asszonyban most hirtelen föllobbant az ellenállás lángja. Érezte az otthon melegét, embere közeledő lépteit, arca kigvulladt s élesen visszavágott.

— A föld a mienk!

— Mi?

— A mienk!

— Tietek ám az isten haragja, rongyosok. Itt az írás... a régi írás... ez azt mondja, hogy a mienk.

Az írás most megingatta, mert az írás régen mindig bait hozott. De még egy kísérlet a sok férji sóvárgásért és családi reménykedésért.

— De most a mienk!... Érti?!

A vénasszony megtántorodott az éles válasz hallatán. süit, apró szemei most kidülledtek és sárkányfogakkal kelt harca a fiatal ellen.

— Erzsi!... Te nem félted rongyos életed? Nem gondolsz a gyerekre! Most eleresztlek, de mondom, megfog benneteket az átok...

Vadul a kilénc után kapott s távozóban vetette oda a meggvötört asszonynak.

— Vizzé válik bennetek a vér és úgy pusztultok el a földemen, mint a férgek!...

Utolsó szavai belevesztek az udvaron láncát tépő komondor vad csaholásába.

Az ember messziről hallotta kutyája vad csaholását. Idegen jár az udvaron, gondolta, erősen fogja a dög. Bár kikötötte volna a láncát, hadd tépje szét, az istent az anyjába, ha már odamerészkedik az ember

nélkül maradt családot ijeszteni. Meggyorsította lépteit, mintha érezte volna, hogy baj történt odahaza.

Az asszony a padkán zokogott, amikor rányitotta az aítót, a gyerek meg éktelen hangon nyivákolott piszkában a vackon. A nagy rivásban az ember saját hangját se hallotta s mindez úgy hatott rá, mintha fölborult volna az egész család. Kérdéseire csak nagynehezen tört elő szepegő felelet a sírás mögül a vajákosasszonyról, a meglepett késő-délutáni látogatásról, meg az átokról, mellyel romlásba akariák dönteni a családot. Kinek ártott ő, kit bántott ő, amikor egész életén át hangtalan dolgozott nekik... És most a földért, a földért megverik minden napjait, a gyermekét és jéggé fagyasztják azt a kis melegséget, amit három ember szerete, munkája és bizakodása hozott ide a falak közé.

Az ember nyugodtan hallgatta a rivó panasz áradását, szótlanul hallgatott, csak arcizma rándult néha s borús homloka alól fogaimak csikorgása hallott. Előbb a nyivákoló gyereket tette rendbe, majd a kitárló panaszok után békésen hátorította az asszonyt.

— Csittulj már, ... ne rikásd a gyereket is. A kutya se ad a vénasszony szavára... Mondom!

Sírdogált az asszony, csak nem hagyta abba. Csöndesen hullottak tovább az ember szavai a vén vajákosról, aki odavarrta magát romlott nőstényi fondorlattal az öreg Szakács hervadó legénységéhez, hogy a földet megkaparintsa a magtalan vénségtől s azután maga üljön raita tivornyákat. A cselédség meg csak csorgó nyállal nézze, mikéint herdálják a nehéz munka drága gyümölcsét.

— De amikor kimondta az átkot! — sírta tovább az asszonyi panasz.

— Az átok csak az ilyen szajhák szívében él.

— Megfog bennünket megládd, meg a gyereket is, mert az övéké volt a föld.

A szóra az ember fölkapta fejét, a lámpa fényvénél mélyen az asszony szemébe nézett.

— De honnan gyűtt a föld lánca szákszámra az öreg Szakács talpa alá. Miye volt a kupec apjának? Mészárszéke, meg akkora kertie mint a temetőben a sírhalom. Te tudod, hogy tette tönkre Nagy Antalt a vén uzsorás. Vízhányó öröksége is az ő láncaihoz ragadt... meg a többi is mind, így gyűtt a nagy majorba...

Sorakoztak a vén gazda bűnei egyre-másra csak s az egyszerű szavak nyomán tisztán és megfoghatóan kirakódott a család előtt a nagy dolgok rendje.

— Most majd minden visszamegy a maga helyére.

Az asszony borulátása csak nem engedett. A félelem még ott csörgedezett aizzott idegeiben s alig, vagy csak foszlányokban hallotta a szerető ember hangját. Megint csak visszatért a gondolat kérve és könyörögve, hogy meneküljön a tántorgásában támadt látomásoktól.

— Adjuk vissza a földet, hogy ne zaklassanak.

A villám tud csak úgy megbolygatni csendet, mint ez a kérelem. Akinek magabiztos öntudatába, hitébe mar, az visszacsap, mert nem tagadhatja meg önmagát és nem is fordítja vissza az idő kerekét. Egy tapodtat se tovább, mert már elég messzire vitt ez a bárgyú félelem, kavargotak az emberben a fölgerjesztett gondolatok.

— Most már elég legyen! Nekem hiszel vagy annak a rőthajú cafatnak?!

— Én csak azt mondtam, hogy a földet...

— Nem adom! Érted már, ... nem adom!

Az érces hang és a keményen csapódó ököl az asztalon ébresztett.

Az emberé volt már a fölény, amott csak lappangott a szándék. Még egy szót csak.

— A föld...

A válasz most olyan, mint a mennydörgős ménkü.

— Mondtam már az a... Elég!... Vissza egy talpatatnyit se, mert cselédapám verejtéke jussán az enyém.

★

Este hagyták abba a munkát a falon. Szedelőzködés előtt még deszkát meg szárat raktak föl rá, hogy ne bántsa az eső, majd lassan elindultak, ki-ki a maga útján.

Nehéz járással indult a szállás felé, nem annyira a fáradtság mint inkább a család nyúge nyomta a vállait. Hogy hetek óta nyavajog ezen ette magát és már a biztató idő sem hatott: nem tudott belenyugodni. Néha kicsit enged az asszony, azután megint visszazuhan, mint aki nem tud sehogy se kikecmeregni a gyerekbetegségből. Ahelyett, hogy nézné a többit, ki dolgozik vidáman, ő csak riadozik akár hányszor útiába akad a vén vajákosasszony. Nem, Nem talál kiutat, mert nem a holnapot, hanem a tegnapot nézi s csak nem akarja megfogni a feléle nyuitott erősebb kezét, hogy tovább lépjen.

Otthon megint előlről kezdődött minden, de már a végsőknél jártak. Fogytán az ember türelme, nem győzte érvelni s inkább nagvokat hallgatott, mint sem hogy válaszoljon az örök sirámokra. Csak nézte a vacsoránál az asszony mély kék szeméit, benne a bánatot meg a folyton rettegést. A beszéd fonala szakadozott s mindenik kerülte a szót, hogy ki ne mondja. Végül az asszonyból mégis kitört, nem tudta visszatartani.

— A Szakácsék...

— Elhallgass velük!... Döglessze meg őket az isten.

— Mit mondasz? Még te is?!...

— Én?

Öklével suhintott egyet, tehetetlenül a levegőbe vágott, majd erőteljesen leeresztette karját, nem futott ki rajta a düh. Benne kavargott, most már fékezhetetlenül. Nincs. Nincs más kiút, rálép ha kell, mert így ez nem lehet tovább. Pontot tesz ennek a förtelennek a végére, véres pontot, hogy okuljon belőle a család és okuljon mindenki, aki a teremtő emberi élet megbontására tör:

A máskor mélységes nyugalma ember úgy ugrott föl az asztaltól, mint valami eszelős.

— Hát legyen... De tudd meg, hogy te akartad.

— Mit?

— Megfizetek az átokért!

— Te, ... mit mondasz?

— Végzek a két cafattal!

Az asszonyban az erősebb félelem most már elnyomta a gvingébet, utána ugrott, hogy fékezze.

— Bálint!... Bálint... ne tedd... ne... ne...!

Az ember már a konyhaajtóban volt, amikor visszakiáltott.

— Legalább kevesebb marad!

Igen, legalább kevesebb lesz a holnap terhe: legalább megszabadulnak tőlük is. Éb, aki bánja — tombolt az ádáz gyűlölet, mert nincs már, aki fékezheti. Lobogó hajjal, égő szemekkel rohant, szinte száguldott a távoli házak felé. A sötétben s távozóban még csak annvit hallott, hogy az asszony utána fut és rimánkodik. Minden hangfoszlány és zaj ami onnan jött, szinte belehasított, de — ment. Nem akart megállni, sietett, hogy dühre tartson és az átokkal együtt a másvilágra küldje az öreg Szakácsot meg azt a csúf ribancot. Szinte már látta, hogy fogja fölha-

sítani az öreg potrohos hasát és a vénasszonyt rőt hajánál fogva veti az eperfára. Hadd lógjon hajánál fogva mint az a szörnyeteg Absolon: lógjon és dögljön ott a szélben és az eső verie végig rajta az élet utolsó ítéletét.

A szél ott dünyögött a feje körül s lassan, szinte lopakodva megereedt az eső. Langyos eső szitált, szemerkélt, apró cseppjeivel permegette a gyepet, a kilombosodott fákat és fönt a parton, meg a töltés mellett a búzatáblákat. A szélben úgy hullámzott a búza, mint a tenger: érő kalászaí halkan csörgedeztek, akár a csöndesvizű tó túkrén a habok. A föld éjszakai muzsikája ez; bejárja csöndben az egész határt, beszűrődik minden résen s magával viszi az újuló élet lehelletét.

A búzakarászok már ott csapkodtak az út mentén. El-elérték a rohanó ember csizmáját s mint a hűséges eb, végignyaldozták a nehéz munkától megkeskenyedett dolgos kezét. Eleinte észre sem vette, mert a két vénember képe lobogott előtte s fülében az asszony rimázkodó hangja csengett. A hang, a hang erősebb volt és hívőbb, — s csak most kezdte érezni az eső verését és a kalászok közelségét. Érezte melegségüket s úgy hatottak ezek az esőtől csillogó meleg kalászok, mint a vigasztalás. A léptek im nehezebben huppantak a sáros talajon, nem volt mi űzze annyira, mert a gyűlölet tüze lassan lohadni kezdett. És ahogy a szél a vasúti töltést megkerülve ismét végigfutott a búzatablán, az ember megállt a keresztúton.

Tekintetét végighordta a sötét tájon, a búzán, a töltésen, az úton, majd fölemelte fejét, mint aki arccal a boltozat felé fordul.

Kelet felől meghasadt a felhő, a hold halvány fénye néhol már átvert a felhőfoslányokon. És a tábla is másképp ringott a fényben.

A búzát nézte s gondolatai mind egyre a szállás körül jártak... Az asszony meg a Mihályka... A gyerek most ott piheg a vackon a nagy pokróc alatt. Biztosan alszanak már mind a ketten, elnyomta őket az álom... Nem! Erzsi nem alszik! Virraszt az ágyon és arra gondol, hogy... döglessze meg az isten azt a két vén ördögöt... azok dúlták föl... azt a rezedás hét... — s dühösen belekapott a búzába. Tövestől tépte ki a szálatokat s csizmájához vágta a velük kirántott sáros földgumót. Az ütéstől aláhullottak a duzzadt göröngyök. — letépte a szárazakat és nézte, nézte a holdfényben fürdő kalászokat. Pihentek a tenverében, akár az apró madarak.

Nem is annyira a munka, mint inkább a családi nyűg szakította el napokon, meg heteken át a földtől. Meg se nézte a táblákat, s ha nézte is, nem látta, mert a tudat nem futott együtt a szempár útjával... Folyton csak amarra gondolt és a gyerek is, a Mihályka, néha annyira kiment az eszéből, mintha nem is lenne fia. És amikor aztán meglátia nevető szemét, melegség fut rajta végig, valami meleg érzés ül ki az arcára s nemcsak a szívében, de ujjahegyén is érzi, amikor morzsolgatja a kis poronty puha, fehér fülét. Most ahogy itt van a kezében a kalász és nézi, megint előnti a melegség. Mintha Mihályka szemeiben gyöngvörködné... Az a gyerek meg éppen olyan mint az anyja.

Ahogy így a búzára, Erzsire meg Mihálykára gondolt, körültekintett, leeresztette karját és megindult lassan az úton — visszafelé...

A hold halvány fénye volt a lámpás, elől járt s szinte észrevétlenül mutatta az utat.

A szállás körül minden csendes volt: a kutya sem vakkantott, érezte a gazda közeledtét. Aludt a ház, a jószágok és minden az udvaron. Bent, a szobában is sötét volt, a gyerek egyenesen lélegzésén kívül semmi nesz. Talán az asszony is alszik. Elnyomta volna az álom. De nem.

Ajtónyitásra halkán fölült az ágyon, szemei az embert keresték. Láta belépő alakját, sejtette, hogy visszajött anélkül, de nem volt benne biztos. A kérdés kikívánczozott.

— Meggyüttél?

— Meg, — válaszolt az ember.

Azután újabb hák kérdés, kissé bátortalanul indult, de megtörte a csendet.

— Ugye nem voltál ott?

— Nem!

— Mihályka is fölsírt egyszer, mintha csak érezte volna. De azután megnyugodott.

— Alszik?

— Igen.

— Akkor jó.

Megint a csönd telepedett rájuk: mindenik mondani akar valamit, vagy kérdezni, talán hogy elmúlt-e, vagy még mindég tart. Ervik a másikkra várt.

— Bálint, — szólalt végre az asszony s hangja rezgéséből kicsit félő, de mégis belülről jött hívogatás csengett.

Az ember nem válaszolt, még nem tudott hirtelenjében válaszolni. Lassan közelebb lépett s az asszony ágyához hajolt.

— Nem félsz már attól, amit az a rőthajú mondott?

— Nem!

A válasz gyorsan jött, a biztonságérzet hozta. Ez már nem a megfélemtetetté, hanem az asszony hangja volt.

Az ember az ágyhoz lépett s amikor az asszony lassan beliebb húzódott, valami izgalom fogta el, de melléje ült. Hangtalanul nézték egymást az ablakon beszűrődő holdfényben. Hallgattak.

Gyöngéden megfogta az asszony kezét s magához húzta.

— Nézd mit hoztam, — a szavakat a melegség és a szeretet járta át.

Kinyitotta az asszony tenyerét és belecsurgatta az új búzaszemeket.

— Nézd csak, — újbúza ez...

Az asszony nézte. Puha szemek. Oly puhák, mint a gyermek kicsi teste, keze tapintása. Langyosak és simák: még nem égette keménvre a nap. Fehér, eres ujjai között morzsolgatta s titkon szorongatta őket. Tenyeréből perdült a mag s haja mellé, a vánkosra hullt.

Az ember utána nyúlt és keze a búzaszemek helyén az asszony forró kezét találta.

Akkor látta hosszú hónapok után először, hogy megbékélt az asszony és halvány mosoly jelent meg az arcán.

VLAY LAJOS:

KILENC FOGOLY DALA

..Főkelni!!!

..Mi rémes hang!... az éj f'
a sátán bátyja, vagy ki az,
ki félig élő, félig holt
tetemeinkre rárikolt?

A földön fekvő reszketeg
testek mozdulni kezdenek.
— Ót perc! — süvölt a hang — elég,
hogy szükség, podgyász, öltözék
az indulásra kész legyen.